

Avusturya-Macaristan İmparatoru'nun 1918 İstanbul Ziyaretinin Türk Basınına Yansımaları

Mücahit ÖZÇELİK*

ÖZET

Rus tehdidinin ortak hareket etmeye zorladığı iki devlet Osmanlı ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'nda kader birlikteliği yapmışlardı. Boğazlar üzerindeki Rus tehdidinin sona erdirildiği bir dönemde Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Şarl ile eşi İmparatoriçe Zita'nın Boğaziçi ziyareti ayrı bir anlam taşımaktaydı. İmparatorun gezisi 19-22 Mayıs 1918 tarihleri arasında çıkan Türk gazetelerinde geniş yer bulmuştur. İmparatoru bekleyen İstanbul'da her yer baştanbaşa süslenmiş ve İttifak Devletleri bayrakları ile donatılmıştır. İmparator ve eşi resmi karşılama töreninin yanı sıra büyük bir halk kitlesi tarafından da coşkuyla karşılanmıştır. İmparator ve İmparatoriçenin İstanbul ziyaretleri elli dört saatlik zaman dilimine sığan kısa fakat birçok güzel hatıralar bırakan bir ziyaret olmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Birinci Dünya Savaşı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, İstanbul, İttifak Devletleri, İmparator Şarl ve İmparatoriçe Zita*

The Reflections Of Austro - Hungarian Emperor's Visit To Istanbul In 1918 In Turkish Press

ABSTRACT

Ottoman Empire and Austro-Hungarian Empire, sharing a common fate, were forced to act jointly in the World War I, because of the threat of Russian. The visit of Austrian Emperor and the king of Hungary Şarl and his wife empress Zita to Bosphorus was bearing a special meaning as it was at the time of the ending of Russian threat. This visit had wide media coverage in the newspapers between 19 and 22 May. The streets of Istanbul were decorated with the allied flags. The Emperor and his wife were welcomed with the great enthusiasm of the public besides official welcoming ceremony. The visit of emperor and empress was a 54-hour visit which left pleasant memories behind.

Key words: *World War I, Austro-Hungarian Empire, İstanbul, Allied Powers, Emperor Şarl and Empress Zita*

* Yrd. Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, 38050, Kayseri, Türkiye, mozcelik@erciyes.edu.tr

Giriş

Rusya'nın takip etmiş olduğu Panislavist politikaların hedefindeki iki devlet; Osmanlı ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu idi. Özellikle de Sırbistan'ın Balkan Savaşları'ndan büyüyerek çıkması ve Rusya tarafından sürekli kışkırtılması ve desteklenmesi Balkanlardaki dengeleri temelden sarsmış ve yeni gelişmelere zemin hazırlamıştı.

29 Haziran 1914'de Avusturya-Macaristan Veliahdı Arşidük Fransua Ferdinand ile eşi Düşes Hohenberg Saraybosna'da bir suikast sonucu öldürülmüştü.¹ Bir Sırp milliyetçisi tarafından gerçekleştirilen bu suikast, önemli miktarda Slav kökenli vatandaşı bulunan Avusturya'nın iç işleri açısından oldukça önem arz etmekteydi. Dönemin Türk basını, Avusturya veliahdının öldürülmesinin tüm Avrupa'yı etkileyebileceği ve Avrupa için de yeni siyasi gelişmeler doğurabileceği² yorumlarıyla adeta yaklaşmakta olan Birinci Dünya Savaşı'nı haber vermekteydi. Suikast sonrasındaki gelişmelerle korkulan olmuş ve Avusturya'nın Sırbistan'a savaş ilanından iki gün sonra Rusya'nın Alman sınırları dâhil olmak üzere bütün sınırlarında seferberlik ilan etmesi³ Birinci Dünya Savaşı'nı başlatmıştır.⁴

Gelişmelerin Avrupa'yı savaşa sürüklediği bir sırada Rusya gibi ortak düşmana sahip Almanya ve Avusturya-Macaristan ile Osmanlı Devleti arasında 2 Ağustos 1914 tarihinde bir ittifak antlaşması imzalanmıştır.⁵ Böylece eski iki komşu imparatorluğun Birinci Dünya Savaşı'ndaki kader birlikteliği başlamıştır.

29 Ekim 1914 Karadeniz hadisesi ile savaşa dâhil olan Osmanlı Devleti'ne, Almanya ve Avusturya tarafından değişik cephelerde malzeme, silah ve teknik elaman desteği verilmişti. 1916 yılında Askerî Ateşe Joseph Pomiankowski'nin girişimleriyle İstanbul'da bir Avusturya-Macaristan garnizonu kurulmuştur. Avusturya ordusu; topçu birlikleri, motorize birlikler, sıhhiye ekipleri ve maden arama ekipleri gibi muharip ve lojistik birliklerle Osmanlı ordusuna Irak, Kanal, Çanakkale gibi değişik cephelerde yardım etmiştir.⁶ Bu yardımlar Avusturya ordusunun 1840 Akka olayı dışında ilk kez Asya topraklarında savaşması anlamına geliyordu.

Osmanlı Devleti ise müttefiklerinin isteği ile kendi sınırları dışına asker göndererek Avusturya- Macaristan ordularına yardım etmiştir. İlk olarak, Rusların 4 Haziran 1916'da Brossilov taarruzuyla Avusturya-Macaristan'ın güney ordusuna saldırması üzerine Alman Genelkurmay'ının isteğiyle Osmanlı ordusunun 15.

¹ "Avusturya'da Mühim Bir Hadisat", *İkdam*, 29 Haziran 1914, s.1.

² "Büyük Bir Cinayet-i Siyasiye", *Tanin*, 30 Haziran 1914, s.1.

³ "Rusya'da Seferberlik", *Sabah*, 31 Temmuz 1914, s.1.

⁴ Cezmi Eraslan, Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye, *Türkler*, Cilt.13, Ankara, 2002, s.608

⁵ *Talat Paşanın Anıları*, (Yayına Hazırlayan Alpay Kabacalı), İstanbul,1994, s. 30

⁶ Joseph Pomiankowski, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküşü*, Çev. Kemal Turan, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2003, s.214-241.

Kolordusu Avusturya-Macaristan ordusuna yardım amacıyla bölgeye gönderilmiştir.⁷ Ruslarla yapılan çarpışmalarda 15 bin zayıt veren Türk ordusu Rusların Bolşevik ihtilalinden dolayı ateşkes istemesi ve ardından barış görüşmelerine başlanması üzerine⁸ Ağustos 1917'den itibaren İstanbul'a dönmüştür.⁹

İki ülke ordularının ortak savaştığı cephelerden birisi de Romanya'ydı. Romanya, savaşın başından itibaren koruduğu tarafsızlığını 27 Ağustos 1916'da bozup İtilaf Devletleri grubuna katılarak Avusturya-Macaristan'a saldırmıştır. Bunun üzerine Almanya, Osmanlı ve Bulgaristan Romanya'ya savaş ilan ederek Avusturya ordularına yardım amacıyla diğer Müttefik cephelerinden (Alman, Avusturya, Bulgar, Türk) ayrılacak kuvvetlerle Romen ordusuna taarruza karar verdiler.¹⁰ Müttefik Kuvvetlerin harekâtı, Alman Genel Karargâhınca bir elden yönetilecekti. Müttefik Kuvvetler Komutanlığına ise Alman Genelkurmay Başkanlığı görevinden alınan Orgeneral Falkenhayn getirildi. Türk Başkomutanlığı, Romanya Cephesi'nde savaşmak üzere 6. Kolorduyu ayırdı. 6. Kolordu, 1916 Ekim ayının ortalarından itibaren tam mevcuduyla cephede sorumluluk almış ve bütün savunma ve karşı taarruz harekâtına katılarak başarılar kazanmıştır. Romenlerin mağlubiyeti ve¹¹ Romanya'nın İttifak kuvvetleri kontrolüne geçmesinden sonra Türk kolordusu kademeli olarak Haziran 1918'e kadar Romanya'dan ayrılmıştır.¹²

1. Ziyaret Öncesi Hazırlıklar ve Görevlendirmeler

Birinci Dünya Savaşı'nda kader birliği yapan Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorlukları arasındaki ilişkiler savaş sırasında daha önce olmadığı şekilde gelişmişti. Bu dayanışmayı pekiştirme adına Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Şarl ve eşi İmparatoriçe Zita'nın Osmanlı padişahını ziyaretleri 1917 yılının sonlarında planlanmıştı. Fakat o dönemde İtalya'ya karşı başlayan taarruz ve arkasından Rusya ile barış görüşmelerine girilmesi bu seyahatin ertelenmesine neden olmuştu. Daha önce ertelenen bu ziyaretin yapılacağına dair İstanbul'daki Avusturya elçiliğine Mayıs 1918 başında bilgi verilmişti.¹³ İmparator ve İmparatoriçe ile birlikte Avusturya-Macaristan Dışişleri Bakanı Baron Buryan ve Genelkurmay Başkanı General Baron Arcz da İstanbul ziyaretine katılacaklardı.

İmparator ve eşinin yapacağı İstanbul ziyareti 17 Mayıs 1918 Cuma gününden itibaren Türk basınında yer almaya başlamış ve misafirlerin pazar günü

⁷ Joseph Pomiankowski, *a.g.e.*, s.205.

⁸ Akdes Nimet Kurat, "Brest – Litovsk Müzakereleri ve Barışı", *Belleten*, C.XXXI, Sayı:123, Ankara, 1967, s.378

⁹ İsmet Görgülü, *a.g.e.*, s.175-177.

¹⁰ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılap Tarihi*, Cilt.3, Kısım:3, TTK Yayınları, Ankara, 1991, s.547

¹¹ Joseph Pomiankowski, *a.g.e.*, s.209-212.

¹² İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, TTK Yayınları, Ankara,1993, s.177-179.

¹³ Joseph Pomiankowski, *a.g.e.*, s.311.

özel bir trenle gelecekleri kamuoyuna duyurulmuştu.¹⁴ Ziyaretten dolayı şehrin birçok yerinde yapılan hazırlık çalışmaları da basına yansımaktaydı.¹⁵ 17 Mayıs 1918 sabahı Viyana'dan hareket eden İmparator'un, Bulgaristan'ı da kapsayan bu ziyaretinin Avusturya, Osmanlı ve Bulgaristan arasındaki bağı daha da kuvvetlendireceği öngörülüyordu.¹⁶

Boğazlar üzerindeki Slav tehdidinin sona erdirildiği bir dönemde İmparatorun Boğaziçi ziyareti ayrı bir anlam taşımaktaydı. Ziyaretin, üç senelik silah arkadaşlığının barış döneminde de devam etmesine bir vesile olacağı düşünülüyordu.¹⁷

19 Mayıs 1918 tarihli Türk gazetelerinin manşetlerinde, resimleriyle birlikte, İmparator ve eşinin bugün İstanbul'a geleceklerini duyuran haberler vardı. Karşılama merasimi ve yapılan hazırlıkların basında ayrıntılı bir şekilde yer bulduğu İmparatorun bu ziyareti yönetim ve halk tarafından heyecanla beklenmekteydi.¹⁸ İmparatorun gelişyle birlikte gazetelerde haberlerin yanı sıra köşe yazıları da yayımlanmaya başlanmıştı. 19 Mayıs 1918 tarihli Tanin gazetesinde çıkan bir makalede, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun genç İmparatoru ve eşinin İstanbul'a gelecek olmasının bütün Osmanlılar arasında pek büyük bir memnuniyetle karşılandığı ve geçen sene de Almanya İmparatorunu misafirperverce ağırlayan Türkler için bu gezinin bir şeref olarak algılandığı dile getirilmiştir.¹⁹ İmparatorun İstanbul ziyaretinin, Galiçya ve Sina cepheleri'nde ortak akıtılan kanlarla Türk ve Avusturya-Macar orduları arasında oluşan dostluğu ve iki hükümet arasındaki irtibatı bir kat daha artıracığı düşünülmekteydi.²⁰

Programa göre İmparatoru ilk karşılama töreni Türkiye sınırlarına girişte ilk istasyon olan Çerkezköy'de yapılacaktı. İmparatoru Edirne Valisi ve Edirne Kumandanı ile Avusturya-Macar Büyükelçisi Marki Pallavoçini ve Avusturya-Macar Askeri Ataşesi General Joseph Pomiankowski karşılayacaktı. İmparator ve İmparatoriçe'ye ikinci karşılama İstanbul'a girişte Ayestefanas'ta Osmanlı padişahı adına bir şehzade başkanlığında Enver Paşa ile bazı bakan ve komutanlar tarafından yapılacaktı. Karşılama heyeti de tören sonrasında İmparator ve İmparatoriçe'yi taşıyan trene binerek birlikte Sirkeci istasyonuna geleceklerdi.²¹

İmparator Şarl Hazretleri'nin İstanbul'da buldukları süre içerisinde mihmandarlıklarına Ayan'dan Birinci Ferik İzzet Paşa, Erkan-ı Harbiye Miralay Naci Bey, İmparatoriçe Hazretleri'nin mihmandarlığına ise Paris Elçisi Rıfat Paşa ve Teşrifat Müdür Muavini Fuat Bey tayin edilmişlerdi. İmparator ve İmparatoriçe'yi karşılamak için Sirkeci Garı'ndan itibaren heyetin geçeceği

¹⁴ İmparator Şarl Hazretleri Şehrimizde, *İkdam*, 17 Mayıs 1918, s. 1.

¹⁵ Avusturya İmparatoru Hazretleri Şehrimizde, *Tercümanı Hakikat*, 16 Mayıs 1918, s.1.

¹⁶ "İmparator Şarl'ın Ziyareti", *Tercümanı Hakikat*, 18 Mayıs 1918, s.1.

¹⁷ "Muhterem Misafirlerimizin Dünkü Ziyaretleri", *Sabah*, 21 Mayıs 1918, s.1

¹⁸ "İmparator ve İmparatoriçe Hazeratinin Muvasalatı", *Tasvir*, 19 Mayıs 1918, s.1.

¹⁹ Siyasiyat, *Tanin*, 19 Mayıs 1918, s.1

²⁰ "İmparator Şarl Hazretleri", *Sabah*, 17 Mayıs 1918, s.1

²¹ "İmparator Şarl Hazretlerinin Ziyareti", *Sabah*, 18 Mayıs 1918, s.1.

güzergâhta yoğun çalışmalar yapıyordu. Sirkeci Garı bayraklar ve halılarla donatılmıştı. Şehrin çeşitli yerlerine tak-ı zaferler kurulmuştu.²² Öğrenciler de karşılama töreninde yer alacaklardı.²³

Ziyaret öncesinde gazetelerde İmparator ve İmparatoriçenin hayat hikâyeleri yayımlanmıştı. 17 Ağustos 1887 tarihinde doğan İmparatorun Ekim 1911’de Zita ile evlendiği ve Saraybosna faciasından sonra veliaht olduğu, 22 Kasım 1916’da İmparator Fransuva Jozef’in vefatı üzerine ise Avusturya İmparatorluğu tahtına geçtiği ifade edilmiştir. Basında İmparatorun askerî yönü özellikle dile getirilmiştir.²⁴ 9 Mayıs 1892’de doğan İmparatoriçe Zita’nın ise gençliğinden itibaren fakirlere, kimsesizlere yönelik yardımları ve fakirliğin önlenmesi için yaptığı çalışmalara vurgu yapılmıştır. İmparatoriçenin savaşta da Kızılhaç vasıtasıyla yaptığı faaliyetlerden övgüyle bahsedilmiştir. İmparatoriçe’nin beş erkek çocuğu olduğuna da özellikle vurgu yapılmıştır.²⁵

Ziyaret öncesinde basında İmparator Şarl’ın mütavazi yönüne dikkat çekmek için yayımlanan menkıbelerden biri şöyleydi: “Yüzbaşı rütbesine sahip olan Arşidük, Doğu Galıçya’da bulunduğu sırada bir köylü, kahvede kendisini çavuş sanarak asker olan oğluna 5 kron ve bir çamaşır sepeti göndermek istediğini söyler. Arşidük, çavuş sanılmasına rağmen gayet mütevazî bir tavırla köylünün emanetlerini oğluna vermek için alır. Arşidük, birliğine varınca neferi çağırır ve kendisine babasının selamını söyler, çamaşır paketini ve beş krona mukabil 100 kronu ona teslim eder.”

Avusturya-Macaristan Büyükelçiliğinde de İmparator ile İmparatoriçe’yi mümkün olduğunca iyi bir şekilde ağırlamak için yoğun bir çalışma ile hazırlıklar yapılmıştı. Viyana’dan elçiliğe yeni mobilyalar bile getirtilmişti.²⁶

İmparatorun ziyareti, İtilaf Devletleri’nin imparatorun barış tekliflerine farklı anlamlar yükleyerek Avusturya’nın İttifak Devletleri grubundan ayrılacağı söylentilerinin çıkarıldığı bir dönemde olması ayrıca bir önem arz ediyordu.²⁷ İmparator, döneminin barış yanlısı hükümdarlarından biriydi ve 1916 yılında tahta çıkışından sonra İtilaf Devletleri’ne barış çağrısında bulunmuştu. İyi bir asker olan imparator Galıçya’da, Karpatlarda ve İtalya cephelerinde savaşa katılmıştı. Harbin ne demek olduğunu bildiği içindir ki barışın değerini iyi bilmekte ve barışı istemektedir.²⁸

İtilaf Devletleri gazetelerinde farklı yorumlar yapılsa da Türk kamuoyu tarafından Şarl’ın İstanbul Ziyaretinin amacı; müşterek menfaatler, müşterek hisler ve müşterek tehlikeler karşısında husule gelen ittifak ve samimiyeti güçlendirmek

²² “İmparator Şarl ve İmparatoriçe Zita Hazretinin Şehrimizi Ziyareti”, *İkdam*, 18 Mayıs 1918, s.1.

²³ “İmparator Şarl Hazretlerinin Ziyareti”, *Sabah*, 18 Mayıs 1918, s.1.

²⁴ “Avusturya İmparatorunun Seyahati”, *Tanin*, 17 Mayıs 1918, s.1.

²⁵ “İmparator Şarl Hazretlerinin Ziyareti”, *Sabah*, 18 Mayıs 1918, s.1.

²⁶ “İmparator ve Kral Şarl Hazretleri Payitaht-ı Osmani’de”, *Sabah*, 19 Mayıs 1918, s.1

²⁷ Siyaset, *Tanin*, 19 Mayıs 1918, s.1.

²⁸ “İmparator ve İmparatoriçe Hazretlerinin Muvasalatları”, *Sabah*, 20 Mayıs 1918, s.1.

olarak görülüyordu. Basına göre İmparatorun İstanbul ziyaretinin Çanakkale, Galiciya ve diğer cephelerdeki başarıların kazanıldığı bir zamanda olması ise dikkat çekiciydi.²⁹

2. Misafirlerin İstanbul'a Gelişi ve Karşılama Töreni

Avusturya–Macaristan İmparatoru Şarl ve İmparatoriçe 19 Mayıs 1918 günü saat on bir buçukta özel bir trenle Edirne'den Türkiye'ye giriş yaptılar. İmparator, Edirne Valisi Zekeriya Bey tarafından Çerkezköy'de Avusturya-Macar marşı çalınarak askerî bir törenle karşılandı. Askerleri Türkçe olarak “Merhaba Asker” hitabıyla selamlayan İmparator, sonrasında halkın alkışları arasında tekrar trene geçerek İstanbul'a hareket etti.³⁰

İmparatoru bekleyen İstanbul'da sabahtan itibaren her yer baştanbaşa süslenmiş ve müttefik devletler bayrakları ile donatılmıştı. Sirkeci İstasyonu, çiçekler ve kıymetli halılar ile süslediği gibi İmparator ve İmparatoriçe Hazretleri'nin geçecekleri Sirkeci Tramvay Caddesi, köprü, Tophane, Beşiktaş'ın caddelerinde bilhassa evler ve dükkânlar bayraklarla donatılmış ve yer yer zafer takları yapılmıştı. Belediye tarafından Eminönü'nde, Galata'da ve diğer yerlerde karşıdan göze çarpacak şekilde Macarca ve Almanca “İstanbul'a Hoş Geldiniz” yazıları asılmıştı. İstanbul halkı, misafirlerini selamlamak için İmparatorun geçeceği bütün güzergâhı doldurmuştu. Güzergâh boyunca mızıklar, askerler, erkek ve kız öğrenciler sıralanmıştı.³¹

Misafirlere İstanbul'daki ilk karşılama, şehrin girişinde bulunan Ayastefanos İstasyonu'nda yapıldı. Şehzade Ziyaeddin Efendi başkanlığında Başkumandan Vekili Enver Paşa, Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Bey ve Paris Sefiri Rifat Bey ile birçok devlet görevlisinin yer aldığı kalabalık bir heyet, İmparatoru Ayastefanos İstasyonu'nda karşılamışlardır. Trene binen karşılama heyeti Padişah adına İmparatora “Hoş Geldiniz” demişlerdi. Ayastefanos İstasyonu'nda da kalabalık bir halk kitlesi, imparator ve eşini karşılamak ve görmek için toplanmıştı. Tren, karşılama heyetiyle beraber kısa bir süre sonra istasyondan hareket etmiştir.³²

İmparatoru Sirkeci Garı'nda karşılamaya gelenler arasında ise Veliht Vahdettin Efendi, Şehzade Abdülmecit Efendi, Abdulhalim Efendi, Sadrazam Talat Paşa, Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa, Şeyhülislam Musa Kâzım Efendi, Ayan ve Mebusan Reisleri, bütün Nazırlar ile mülki ve askerî yetkililer vardı.

İmparator ve İmparatoriçeyi taşıyan tren, defne dalları ve yapraklarla süslüydü. Tren saat dördü on geç Sirkeci İstasyonu'na geldi. Bu sırada bando tarafından Avusturya ve Macar marşları çalınmaya başlanmış ve askerler selam vaziyetini almıştı. Vagondan önce İmparator inmiş ve İmparatoriçenin inmesine

²⁹ İttifakın Parlak Bir Delili, *Tercüman-ı Hakikat*, 19 Mayıs 1918, s.1.

³⁰ “Muhterem Misafirlerimizin Dünkü Ziyaretleri”, *Sabah*, 21 Mayıs 1918, s.1.

³¹ “İmparator ve İmparatoriçe Hazretlerinin Muvasalatları”, *Sabah*, 20 Mayıs 1918, s.1.

³² “Haşmetli İmparator Şarl ve İmparatoriçe Zita Hazretinin Payitahtımıza Muvasalatları”, *İkdam*, 20 Mayıs 1918, s.1 *Tercüman-ı Hakikat*, 19 Mayıs 1918, s.1.

yardım etmiştir. İmparator Hazretleri Macar Mareşali üniformasını giymişti. İmparatoriçe ise açık badem kabuğu renginde sade bir kostüm giymişti. Kızılhaç nişanını da takmış olan İmparatoriçenin başında koyu lacivert renkte tül bir şapka vardı. Karşılardan sonra askerleri selamlayan imparator ve beraberindekiler salona geçmişler ve burada gerçekleşen resmî takdimden sonra zatı şahane ve muhterem misafirleri arabalarına binmişlerdir. Bu sırada Bezm-i Âlem Valide Sultan Mektebi öğrencilerinden Nafia Hanım, İmparator ve İmparatoriçe'ye tüm mektepler adına çiçek takdim etmiştir. Top atışıyla istasyondan uğurlanan misafirler, Sirkeci İstasyonu'ndan merasim dairesine kadar olan güzergâhta askerler, öğrenciler ve yüz binlerce halkın alkışları ve askerlerin selamı arasında beş buçuk civarında Yıldız Sarayı'na gelmiştir. İmparatorun gezisine eşlik eden Avusturya ve Macaristan Hariciye Nazırı Kont Buryan, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi General Fon Arç ve diğer görevlilerden oluşan elli kişi Perapalas Otelinde misafir edilmişlerdir.³³

Yıldız Sarayında bir süre dinlenen misafir heyeti daha sonra Dolmabahçe Sarayı'na gelmiştir. Misafirlerin bir süre dinlenmesinden sonra ise İmparator ve İmparatoriçeye bizzat Padişah tarafından nişan takdim edilmiştir. İlk gün akşam yemeğinde Osmanlı sarayında misafirlere ikram edilecek yemek menüsünde; tavuk çorbası, çiftlik pilavı, börek, çilekli pasta, balık, dondurma, garnitürlü tane, meyve, salçalı enginar ve şekerleme vardı.³⁴

3. Misafirlerin İkinci Gün Faaliyetleri

İmparator Şarl ve İmparatoriçe Zita'nın İstanbul'a gelişlerinin ardından ikinci gün kendilerini yoğun bir program bekliyordu. Misafirler ilk olarak saat ona çeyrek kala merasim dairesinden çıkıp otomobilleriyle Beyoğlu'ndaki Saint Maria Kilisesi'ne giderek düzenlenen ayine katılmışlardı. Kilise; kıymetli halılar, ipek kumaşlar ve Avusturya-Macar bayrakları ile çok güzel süslenmişti.³⁵ İmparator, askerî üniformasını; İmparatoriçe, açık renkte sade bir yaz kostümü giymişti. İstanbul'daki sinema temsilcileri İmparator ile İmparatoriçe'nin kiliseye gelişlerini ve düzenlenen ayini filme almışlardı. İmparator ile İmparatoriçe'yi Beyoğlu caddelerinde de kalabalık bir halk kitlesi karşılamıştır.

Saint Maria Kilisesi'ndeki ayinden sonra İmparator ile İmparatoriçe otomobilleriyle Topkapı Sarayı'na gitmişlerdir. İmparator ile İmparatoriçe, sırasıyla Bağdat ve Mecidiye Kasırlarını, Harem Dairesi'ni ve Hazine-i Hümayun'u ziyaret ettikten sonra Mecidiye Kasrı'nda bir süre dinlenmişlerdir.

Topkapı Sarayı'ndan ayrıldıktan sonra İmparator ile İmparatoriçe saltanat kayıklarına binerek Çırağan İskelesi'ne çıkmışlar ve oradan otomobile binerek merasim dairesine dönmüşlerdir. Misafirler öğle yemeğini merasim dairesinde yemişlerdir. İmparator'un daveti üzerine yemeğe Sadrazam Talat Bey,

³³ “İmparator Şarl ve İmparatoriçe Zita Hazeratı Şehrimizde”, *Tasvir-i Efkâr*, 21 Mayıs 1918, s.1.

³⁴ “İmparator ve İmparatoriçe Hazretlerinin Muvasalatları”, *Sabah*, 20 Mayıs 1918, s.1.

³⁵ “Muhterem Misafirlerimiz”, *Tevîmman-ı Hakikat*, 20 Mayıs 1918, s.1.

Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa, Bahriye Nazırı Cavit Bey, Ayan ve Mebusan Reisleri ile Avusturya Sefiri de katılmıştı. Saat iki buçuk civarında düzenlenen törende ise Osmanlı Padişahı tarafından İmparatora “Osmanlı ordusu müşirliği rütbesi” verilmiş ve “müşirlik kılıcı” takdim edilmiştir. İmparator ise mukabele olarak Padişaha Avusturya-Macar ordusu Feldmareşallik esasını takdim etmişlerdir. İmparator tören sonrasında Malta Kasrı’na giderek Veliahd’a Çadır Köşkü’nde de Mecid Efendiye iade-i ziyarette bulunmuşlardır. İmparatoriçe de hükümdar ve şehzade eşlerini Çit Kasrı’nda kabul etmiştir. Kabul sırasında Osmanlı Bankası Meclis İdare Azası Nuri Bey’in eşi Sabiha Hanım ve Düyun-u Umumiye Mektupçusu Vahit Bey’in eşi Leyla Hanımlar tercümanlık yapmışlardır.

İmparator ve İmparatoriçe saat beşte Avusturya Büyükelçiliğine geldi. Sefir Marki Pallaviçini ile Sefaret görevlileri tarafından karşılanan İmparator ile İmparatoriçe, elçiliğin büyük salonunda İstanbul’daki Avusturya-Macar vatandaşlarının ve Avusturya-Macar komutanlarının tebriklerini kabul etmiştir.

Akşam ise İmparator ile İmparatoriçenin şereflerine saat sekizde Dolmabahçe Sarayı’nda resmî bir yemek verilmiştir. Marşların ve değişik müziklerin çalındığı yemeğe şehzadeler, elçiler ile mülki ve askerî görevlilerden oluşan 120 kişi katılmıştır. İmparator, yemek öncesinde Dolmabahçe Sarayı’nda Almanya ve Bulgar elçilerini kabul ederek bir süre görüşmüştür.

Yemeğin sonlarına doğru Osmanlı Padişahı yaptığı konuşmada, Avusturya İmparatoru ve eşini başkentte ağırlamanın kendisi ve milleti adına büyük bir mutluluk günü olduğunu belirtmiştir. Galıçya’dan Filistin’e kadar birçok cephede müttefik ordularının ortak kazandıkları muvaffakiyetlerden bahseden Padişah iki milletin ordularına Cenab-ı Hakkın muvaffakiyetler nasip etmesini dilemiştir. Konuşmasının sonunda ise İmparator ve eşiyile birlikte tüm Avusturya Macaristan vatandaşlarına sağlık ve mutluluklar dilemiştir.

İmparator ise, haşmetli Osmanlı Padişahın sözlerinin kendisinde ve İmparatoriçe’de samimi bir karşılık bulduğunu belirterek başladığı konuşmasında kendisine verilen “Osmanlı mareşallik rütbesi” ile şahsıyla şanlı Türk ordusu arasında sıkı bir münasebet kurulmasından dolayı Padişaha minnettarlığını bildirmiştir. İmparator iki milletin fedakârlıklarının karşılığı olarak şerefli bir sulhun yakın olduğunu belirterek iki milletin mutluluğunu ve ordularının muvaffakiyetini temenni etmiştir.

Yemekten sonra elektrikle mükemmel bir şekilde aydınlatılan büyük salon, resmikabul için tahsis edilmiştir. Resmikabulde hükümet üyeleri, komutanlar, gazeteciler, yabancı elçilerden oluşan altı yüzü aşkın kişi hazır bulunmuştur.

Kızılay Hanımlar Merkezi azasından bir heyeti sabah kabul ederek uzun süre görüşen İmparatoriçe Zita ise resmikabul sırasında da Kızılay Başkanı Doktor Besim Ömer Paşa’yı huzurlarına kabul etmişlerdir. İmparatoriçe, Avusturya Kızılhaç’ı Başkanı olduğu için Kızılay hakkında bilgi almıştır. İmparatoriçe, Kızılay’ın faaliyetini takdir ederek Besim Ömer Paşa’ya bilhassa teşekkür etmiştir.

4. Misafirlerin Son Gün Faaliyetleri ve İstanbul'dan Ayrılışları

Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Şarl'ın son gün programı da oldukça yoğundu. İmparator ilk olarak sabah Taksim'deki kışlada bulunan Avusturya-Macar askerî birliklerini teftiş ederek kumandanlarını nişanla ödüllendirdi.³⁶ Daha sonra ise Avusturya Mareşali üniforması yerine Bahriye Amirali üniformasını giyerek İmparatoriçe ile birlikte otomobile binerek tarihî mekânları gezmeye başladı. Önce Müze-i Hümayun ile Ayasofya ve Süleymaniye camilerini ziyaret etmiştir. Daha sonra Evkaf Müzesi'ni ziyaret eden İmparator inci ve sırma işlemeli bir örtü üzerinde bulunan gümüş bir hokka takımı ve kamyş kalem ile ziyaretçi defterine imza attı. İmparator ve eşi Evkaf Müzesi'nden sonra görülmeye değer bazı önemli yerleri de ziyaret ederek gezilerini tamamlamıştır.

İstanbul Belediye Başkanı Sezai Bey, İmparatoru ziyaret ederek kendilerine İstanbul manzaralarından oluşan bir albüm, iki halı ve seccade takdim etmiştir. İmparator da Belediye Başkanından, İstanbul halkına, gösterdikleri misafirperverlikten dolayı kendisi ve imparatoriçe adına teşekkürlerini iletmesini istemiştir.³⁷

İmparator tarafından son gün merasim dairesinde bir öğle yemeği verilmiştir. Yemeğe eski Sadrazam Sait Halim Paşa, Şeyhülislam Musa Kazım Efendi, Bakanlar, İtihat ve Terakki Partisi önde gelenleri ile Almanya ve Bulgar elçileri katılmıştır. İmparatoriçe Zita ise öğleden sonra padişah ve şehzade eşlerine iade-i ziyarette bulunmuştur.

Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa da İmparatorla birlikte İstanbul'a gelmiş olan Avusturya Genelkurmay Başkanı General Arç şerefine Kuruçeşme'de bir yemek vermiştir. Yemekte Osmanlı ve Avusturya kumandanları da hazır bulunmuştur. Hariciye Nazırı Ahmet Nesimi Bey tarafından da Avusturya Hariciye Nazırı Baron Buryan şerefine bir yemek verilmiştir.

Saat üç sıralarında Çırağan Sarayı rıhtımından Ertuğrul vapuruna binen ve Bahriye Nazırı Cemal Paşa tarafından karşılanan İmparator ve İmparatoriçe boğaz turu yaparak İstanbul'un eşsiz manzaralarını seyretmişlerdir.³⁸

General Fon Liman Sanders Paşa da İmparatorun İstanbul ziyareti münasebetiyle Filistin Şeria'dan çektiği telgrafla İngilizlere karşı omuz omuza harp etmekte olan Avusturya-Macar, Osmanlı ve Alman birlikleri adına İstanbul ziyaretlerinin büyük moral kaynağı olduğunu belirtmiştir. İmparator da Şeria'da gösterilen muvaffakiyetten dolayı Alman komutan ve askerlerine tebrik telgrafi göndermiştir.³⁹

İmparator ve İmparatoriçe'nin İstanbul'dan ayrılacak olmalarından dolayı son gün Avusturya-Macaristan Elçiliğinde bir yemek verilmiştir. Elçilikte verilen

³⁶ "Muhterem Misafirlerimiz", *Tercüman-ı Hakikat*, 21 Mayıs 1918, s.1.

³⁷ "Seyahat Hatıraları", Tanin, 23 Mayıs 1918, s.1, "Misafirlerimizin Şehrimiz Halkına Teşekkürleri", *İkdam*, 23 Mayıs 1918, s.1.

³⁸ "Şarl ve İmparatoriçe Zita Hazeratı Şehrimizde", *Tasvir-i Efkâr*, 22 Mayıs 1918, s.1.

³⁹ "Muhterem Misafirlerimiz Dün Akşam İstanbul'dan Mufarakat Ettiler", *Sabah*, 22 Mayıs 1918, s.1.

yemekten sonra İmparator ve İmparatoriçe, kendilerine ziyaret boyunca gösterilen ilgiye teşekkür için Dolmabahçe Sarayı'na gelerek Padişaha veda ziyaretinde bulunmuşlardır. Ardından İmparator ve İmparatoriçe Padişah ile beraber otomobillerle Sirkeci Garı'na doğru hareket etmişlerdir. Bu münasebetle bütün güzergâh, elektrik ışıklarıyla aydınlatılmıştı ve misafirler, yollara toplanan binlerce insan tarafından uğurlanmıştır. Osmanlı Padişahı, misafirlerini Sirkeci İstasyonu'nda vagonlara kadar gelerek bizzat uğurladı. Misafirlerde ziyaret boyunca gösterilen ilgiye tekrar teşekkürlerini ifade ederek Padişahla vedalaşmışlar ve çalan Avusturya marşı eşliğinde trene binmişlerdir. Şehzade Ziyaeddin Efendi, Harbiye Nazırı Enver Paşa, Viyana Elçisi Hüseyin Hilmi Paşa ve Avusturya-Macaristan Elçisi Marki Pallaviçini, Askerî Ateşe General Pumyakofeski aynen karşılama töreninde olduğu gibi İmparator ve İmparatoriçe Hazretleri'ni Ayastefanos'a kadar uğurlamaya gelmişlerdir.⁴⁰

5. Geziyle İlgili Basındaki Değerlendirmeler

İmparator ve İmparatoriçenin İstanbul ziyaretleri elli dört saatlik zamana sığabilen kısa fakat birçok güzel hatıralar bırakan bir ziyaret olmuştu. Misafirlerin cidden dost ve müttefik bir milletin başkentine geldikleri kanaatine ulaştıkları düşünülüyordu. Buna karşılık ziyaret Türkiye'de de son derece memnuniyetle karşılanmıştı. Türk milleti iki önemli simayı ağırlayarak misafirperverliğini gösterebilme fırsatını elde ettiği için ayrıca mutluydu.⁴¹ İmparator ve eşinin İstanbul ziyaretinde halkın gösterdiği ilgi, Türk milletinin kader birliği yaptığı müttefikine karşı gösterdiği sevgiyi ortaya koymuştu.⁴²

Gezi sırasında basında daha çok Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğunu ortak hareket etmeye zorlayan Rus tehdidi ve savaş sırasında bunun bertaraf edilmesi ile bundan sonraki durum üzerinde yorumlar çıkmıştır.

İktidardaki İttihat ve Terakki Partisine yakınlığı ile bilinen Tanin gazetesinde çıkan bir yorumda, "İki devleti de yıkmayı amaçlayan Slav tehlikesi iki devleti dost olmaya zorlamıştı. Rusya'nın takip ettiği politikalar Viyana'yı ve İstanbul'u ortak hareket etmeye şevk etmiş ve iki eski komşu, müttefik olmuşlardı. Slav tehlikesi ortadan kalkmış olsa bile artık tarihî silah arkadaşlığı iki arkadaş imparatorluğu kesin olarak birbirine bağlamıştır." ifadeleriyle iki devlet arasındaki dostluğun savaş sonrasında da devam edeceğine vurgu yapılmıştır.⁴³

Bütün dünyayı kendisine karşı düşman bulmuş birkaç milletin el ele vererek, kader birliği yaparak kahramanca mücadele ettiği ve kazanma aşamasına geldiği bu savaştan sonra, Türklerin dört senelik samimi silah arkadaşlığının hatırasını hiçbir zaman unutamayacaklarını dile getirmişlerdir.⁴⁴

⁴⁰ "Muhterem Misafirlerimiz Dün Akşam İstanbul'dan Mufarokat Etiler", *Sabah*, 22 Mayıs 1918, s.1.

⁴¹ "Muhterem Misafirlerimizin Dünkü Ziyaretleri", *Sabah*, 21 Mayıs 1918, s.1.

⁴² Muhterem Misafirlerimizin Avdeti, *Tercüman-ı Hakikat*, 21 Mayıs 1918, s.1.

⁴³ Siyaset, Avusturya- Macaristan ve Türkiye, *Tanin*, 20 Mayıs 1918, s.1.

⁴⁴ "Haşmetli ve Büyük Misafirlerimiz", *Tanin*, 22 Mayıs 1918, s.1.

Yunus Nadi ise İmparatorun ziyareti dolayısıyla Avusturya-Osmanlı ilişkileri üzerine kaleme aldığı makalesinde “Boğazların yolu Viyana’dan geçer!” diyen ortak düşmanları Ruslara karşı, birlikte mücadele eden Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ordularının birbirlerini desteklemek için muhtelif cephelerde savaştıklarından övgüyle bahsetmiştir. Ardından makalesinde iki ülkenin sevinçlerinin ortak olduğuna şöyle vurgu yapmıştır: “Boğaz harbinin kazanılması sonrasında Rusya’ya yardım götürülememesi ve Rusların Karpatlardan geriye atıldığı zaman istemeyerek bağırmiştık. “Akdeniz boğazlarından Karpatlara selam!”⁴⁵

Yine Yunus Nadi farklı bir yazısında Macaristan’da Türkoloji alanında yapılan önemli çalışmalara değinerek iki ülke arasındaki dostluğun gelişmeye müsait olduğuna dikkat çekmiştir. Avusturya’nın Ruslara karşı yaptığı mücadelenin Türk halkı tarafından gönülden desteklendiğine ve ortak düşman Çarlık Rusya’sının ortadan kalkmış olmasının iki imparatorluğun da geleceği adına önemli bir gelişme olduğuna vurgu yapmıştır. Yazar ayrıca Balkanlardaki karışıklıklardan dolayı Türkiye’nin Balkanlardaki önemini Avusturya- Macaristan tarafından da anlaşıldığını ümit ettiğini ifade etmiştir.⁴⁶

Basının geneline bakıldığında ziyaretin mevcut ittifak ve dostluğu bir kat daha artırdığı düşüncesi hâkimdi. İki taraf arasındaki ittifak bugün nasıl önemliyse gelecekte de önemli görülmekteydi. İmparatorun ziyaretinin her iki hükümet içinde yeni bir dönem başlatması ve iyi gelişmelere vesile olması ümit edilmekteydi.⁴⁷

Sonuç

Bir Sırp milliyetçisinin Avusturya-Macaristan Veliâhdı Fransuva’yı 28 Haziran 1914’te Saraybosna’da öldürmesi Birinci Dünya Savaşı’na giden süreci başlatarak tarihin seyrini değiştirecek derecede etkiler meydana getirmiştir. Rusya’nın takip ettiği politikaların birliğine ve varlığına tehdit oluşturan iki devlet Osmanlı ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı’nda kader birliği yapmıştır. Galiciya, Romanya ve Sina cephelerinde ortak savaşmışlardır.

Saraybosna hadisesi aynı zamanda Avusturya imparatoru olma ihtimali düşük görünen Şarl’ın veliaht olmasına neden olmuştur. Şarl, Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph’in 1916 yılında vefatından sonra tahta geçmiştir. Şarl, imparator olmadan önce subay olarak Birinci Dünya Savaşı’nda Avusturya ordusunda değişik cephelerde görev yapmıştı. İyi bir asker olarak savaşın ne demek olduğunu bilen İmparator Şarl tahta çıktıktan sonra barış yanlısı açıklamalar yapmıştır. Şarl’ın barış yanlısı tavrının Avusturya’nın savaştan çekileceği söylentilerine neden olduğu bir dönemde gerçekleşen İstanbul ziyareti İtilaf Devletleri’ne de bir mesaj olmuştur. 3 gün İstanbul’da kalan Şarl coşkun bir sevgi ile karşılanmıştır. Osmanlı Padişahının ve bürokrasisinin yakın ilgisinden memnun

⁴⁵ Yunus Nadi Tarihi Bir Ziyaret ve Telaki Daha, *Tasvir-i Efkâr*, 19 Mayıs 1918, s.1

⁴⁶ Yunus Nadi, Avusturya-Macaristan ve Türkiye, *Tasvir-i Efkâr*, 21 Mayıs 1918, s.1

⁴⁷ “Muhterem Misafirlerimizin Avdeti”, *Sabah*, 21 Mayıs 1918, s.1.

olan İmparator ve eşi İstanbul'un tarihî yerlerini de ziyaret etmiştir. İmparatorun bu ziyareti İttifak Devletleri arasındaki birlikteliği göstermesi adına önemli olmuştur. Ortak düşmanları Çarlık Rusya'sının savaştan çekilerek İttifak Devletleri ile barış antlaşması imzaladığı bir dönemde gerçekleşen bu ziyaretin aynı safta savaşan iki ülkenin dostluğunun savaş sonrasında da artarak devam ettirilmesinde önemli bir adım olarak görülmüştür.

Kaynakça

- “Avusturya İmparatoru Hazretleri Şehrimizde”, *Tercüman-ı Hakikat*, 16 Mayıs 1918.
- “Avusturya İmparatorunun Seyahati”, *Tanin*, 17 Mayıs 1918.
- “Avusturya’da Mühim Bir Hadisat”, *İkdam*, 29 Haziran 1914.
- “Büyük Bir Cinayet-i Siyasiye”, *Tanin*, 30 Haziran 1914.
- “Haşmetli İmparator Şarl ve İmparatoriçe Zita Hazeratının Payitahtımıza Muvasalatları”, *İkdam*, 20 Mayıs 1918.
- “Haşmetli ve Büyük Misafirlerimiz”, *Tanin*, 22 Mayıs 1918.
- “İmparator Şarl Hazretleri Şehrimizde”, *İkdam*, 17 Mayıs 1918.
- “İmparator Şarl Hazretleri”, *Sabah*, 17 Mayıs 1918.
- “İmparator Şarl Hazretlerinin Ziyareti”, *Sabah*, 18 Mayıs 1918.
- “İmparator Şarl ve İmparatoriçe Zita Hazeratı Şehrimizde”, *Tasvir-i Efkâr*, 21 Mayıs 1918.
- “İmparator Şarl ve İmparatoriçe Zita Hazeratının Şehrimizi Ziyareti”, *İkdam*, 18 Mayıs 1918.
- “İmparator Şarl’ın Ziyareti”, *Tercümanı Hakikat*, 18 Mayıs 1918.
- “İmparator ve İmparatoriçe Hazeratının Muvasalatı”, *Tasvir-i Efkâr*, 19 Mayıs 1918.
- “İmparator ve İmparatoriçe Hazretlerinin Muvasalatları”, *Sabah*, 20 Mayıs 1918.
- “İmparator ve Kral Şarl Hazretleri Payitaht-ı Osmanî’de”, *Sabah*, 19 Mayıs 1918.
- “İttifakın Parlak Bir Delili”, *Tercüman-ı Hakikat*, 19 Mayıs 1918.
- “Misafirlerimizin Şehrimiz Halkına Teşekkürleri”, *İkdam*, 23 Mayıs 1918.
- “Muhterem Misafirlerimiz Dün Akşam İstanbul’dan Mufarakat Etiler”, *Sabah*, 22 Mayıs 1918.
- “Muhterem Misafirlerimiz”, *Tercüman-ı Hakikat*, 20 Mayıs 1918.
- “Muhterem Misafirlerimiz”, *Tercüman-ı Hakikat*, 21 Mayıs 1918.
- “Muhterem Misafirlerimizin Avdeti”, *Sabah*, 21 Mayıs 1918.
- “Muhterem Misafirlerimizin Avdeti”, *Tercüman-ı Hakikat*, 21 Mayıs 1918.
- “Muhterem Misafirlerimizin Dünkü Ziyaretleri”, *Sabah*, 21 Mayıs 1918.
- “Muhterem ve Şanlı Misafirlerimizin Şehrimize Muvasalatı”, *Tercüman-ı Hakikat*, 19 Mayıs 1918.
- “Rusya’da Seferberlik”, *Sabah*, 31 Temmuz 1914 .
- “Seyahat Hatıraları”, *Tanin*, 23 Mayıs 1918.
- “Şarl ve İmparatoriçe Zita Hazeratı Şehrimizde”, *Tasvir-i Efkâr*, 22 Mayıs 1918.
- Bayur, Y. H., *Türk İnkılâp Tarihi*, Cilt.3, Kısım:3, TTK Yayınları, Ankara, 1991.
- Eraslan, C., Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye, *Türkler*, Cilt.13, Ankara, 2002.
- Görgülü, İ., *On Yıllık Harbin Kadrosu*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993.
- Kurat, A. N., “Brest – Litovsk Müzakereleri ve Barışı”, *Belleten*, C.XXXI, Sayı:123, Ankara, 1967.
- Pomiankowski, J., *Osmanlı İmparatorluğu’nun Çöküşü*, Çev. Kemal Turan, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2003.
- Siyasiyat, Avusturya- Macaristan ve Türkiye, *Tanin*, 20 Mayıs 1918.
- Siyasiyat, *Tanin*, 19 Mayıs 1918.
- Siyasiyat, *Tanin*, 19 Mayıs 1918.
- Talat Paşa’nın Anıları*, (Yayına Hazırlayan Alpay Kabacalı), İstanbul, 1994.
- Nadi Y., Avusturya-Macaristan ve Türkiye, *Tasvir-i Efkâr*, 21 Mayıs 1918.
- Nadi Y., Tarihi Bir Ziyaret ve Telaki Daha, *Tasvir-i Efkâr*, 19 Mayıs 1918.